

פרשת בשלח

לשון הקודש ומחשבת הקודש

יג, כב לא־יִמֵּיִשׁ עֲמוּד הָעֲנַן יוֹמָם

רש"י ד"ה לא ימיש: הקב"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה... עכ"ל. כלומר, רש"י מפרש ש"ימיש" הוא מבנין ההפעיל, כאשר נושא הפעל הוא "ה'" שבפסוק כ"א, "וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה".

כך מפרש הרא"ם, כאשר הוא מוסיף:

ואף על פי שמצאנו הפעיל עומד [כלומר, צורת ההפעיל, כאשר המשמעות אינה פועל יוצא כי אם עומד, וראיתו משמות (לג, יא) "ומשבתו יהושע בן-נון נער] לא ימיש מתוך האהל [כאשר ברור ש"ימיש" שהרא"ם מפרשו כצורת הפעיל משורש מו"ש, משמש כפועל עומד. לכן קשה לרא"ם מדוע רש"י לא פירש גם כאן את "ימיש" (בצורת ההפעיל) במשמעות פועל עומד. והוא משיב] כיון שאפשר לפרשו יוצא, כמשפטו, בלתי שום תוספת ומגרעת [כי אילו היתה הכוונה שהענן בעצמו לא מש, היה צריך להיכתב "לא ימוש"] בחר לפרשו כמשמעו [כהפעיל, כאשר נושא הפועל היוצא הוא ה' שבפסוק הקודם], עכ"ל הרא"ם.

הרי לפנינו פירוש על דרך הדקדוק (קל / הפעיל; פעל עומד / פעל יוצא) מפי גדול מפרשי רש"י, הרא"ם. והנה המהר"ל בגור אריה מעמיד לפנינו הסבר אחר לגמרי בדברי רש"י (כאשר דברי הרא"ם שלא התיחס אליהם במישרים נהירים לו ביותר). היסוד שבשיטת המהר"ל הוא שכללי הדקדוק הרגילים אינם בהכרח נוהגים בפירוש הכתוב. הרוצה לרדת לעמקו של פשוטו של מקרא, חייב לדעת שלשון המקרא הוא לשון הקודש. וכדי להבין את לשון הקודש, יש לחדור אל מחשבת הקודש, שלשון הקודש היא הנותנת למחשבת הקודש את ביטויה בכתב.

וזו לשונו (ד"ה לא ימיש):

כי "יְמִישׁ" הוא מבנין ההפעיל, שהוא יוצא [ולא עומד] תמיד [נגד דעת הרא"ם ש'מצאנו הפעיל עומד']. ואם רצה לומר "לא יְמִישׁ" הענן [כלומר, שהנושא הוא הענן], היה ראוי להיות "ימוש" בוי"ו. ולפיכך פירושו לא ימיש הקב"ה, והשתא הוי פועל יוצא [כפי שאמנם פירש רש"י]. ואע"ג דכתוב "וּמְשַׁרְתּוּ הַיּוֹשֵׁעַ בֶּן־נֹון נֶעַר לֹא יְמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל" [קושית הרא"ם], חילוק גדול יש כאן ליודעי לשון הקודש. כי אצל בני אדם שייך [הפועל "ימיש" בהפעיל] לשון יוצא, כי הוא המזרז [=המפעיל] את עצמו [בזה שמוחו נותן את ההוראות לחלקי גופו השונים, אשר על פי אותן ההוראות האדם "מש"] והרי הוא יוצא [כלומר, מפעיל את עצמו] בצד זה, כי האדם הוא המזרז את גופו. וכן פירושו "לא יְמִישׁ" יהושע את עצמו, ומדבר על האדם כאילו היו כאן שני דברים: האחד דעתו, והשני גוף האדם [כאשר הראשון הוא המפעיל את השני]. וכן כתב לקמן (יד, י) "וּפְרָעָה הֶקְרִיב", ופירש רש"י: הקריב את עצמו ומיהר לפני חיילותיו [ולא פירש רש"י שפרעה הקריב את חייליו]. וזה [האבחנה בין שני חלקי האדם, שהמוח מפעיל את הגוף] לא יתכן בענן. לפיכך צריך לפרש "לא יְמִישׁ" הקב"ה, עכ"ל המהר"ל.

הרי לפנינו, לא שני פירושים שונים (הרא"ם והמהר"ל) לאותו מקרא, אלא מחלוקת שרשית בסוגית פשוטו של מקרא, האמור לבאר את הכתוב על פי כללי הדקדוק לשון ותחביר וכדו'. לדעת המהר"ל לא הרי דקדוק לשון הקודש כהרי הדקדוק הרגיל שבכל שפה אחרת, בבחינת "ורוממתנו מכל הלשונות". לא מחלוקת טכנית יש כאן, כי אם מחלוקת שרשית בעצם הבנת לשון התורה. עד כדי כך, שהמהר"ל טוען נגד אלה המתקשים להבין את מדרשי חז"ל, באשר הם מפרשים את הכתוב על פי כללי הדקדוק הפורמאלי, וזה לשונו (בראשית כח, יא ד"ה עלי יניח צדיק את ראשו, בסוגיית "וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם... וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן..."): "ואלה האנשים מצאו תורה של הפקר לפרש בה כרצונם... מפני שרדפו אחרי פשט הכתוב, נהגו בתורה הפקר... כך כותב המהר"ל על אלה אשר פירשו "וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם", שיעקב לקח אבן אחת מאבני המקום, כאשר אז אין סתירה מהכתוב "וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׁם מֵרֶאשֶׁתּוֹ". (ומן הראוי לציין

כאן שהרא"ם הסביר את דרשת חז"ל על 'אבנים הרבה' בזה שלא כתוב 'ויקח אבן', כשם שכתוב (שמות טז, יב) בסוגיית מלחמת עמלק 'ויקחו־אֶבֶן וַיְשִׂימוּ תַחְתָּיו', ולא נאמר שם 'ויקחו מאבני המקום', ובודאי היו שם אבנים הרבה).